

FAKTA OM VEM SOM KAN BLI DONATOR

VEM ÄR MÖJLIG SOM DONATOR EFTER SIN DÖD?

Vissa krav måste vara uppfyllda för att en donation skall vara möjlig:

- Döden måste vara fastställd (se nedan).
- Samtyckesreglerna måste vara uppfyllda (se faktabladet "den svenska lagstiftningen").
- Organen/vävnaderna måste vara användbara för en transplantation. Åldern på donatorn spelar ofta en mindre roll.

NÄR ÄR MAN DÖD?

Så länge hjärnan är vid liv är personen vid liv, även om övriga organfunktioner i kroppen skulle svikta. Hjärtat, lungor, njurar och lever och flera andra kroppsdelar kan ersättas på konstgjord väg eller med ett transplantat. Men när hjärnan är död är personen död. Hjärncellerna dör efter en kort tid om de inte får något syre via blodcirkulationen.

Om hjärtat stannar upphör blodcirkulationen i hela kroppen, inklusive hjärnan. Om blodcirkulationen inte återställs inom en viss tid vet man att hjärnan dör – och därmed också individen. Ett enkelt sätt att fastställa ett dödsfall är alltså att konstatera att hjärtat upphört att slå, och att det varit så under en längre tid. Det har använts i urminnes tider och är än idag den vanligaste metoden.

Men det finns också tillstånd då hjärnan skadas och dör, trots att övriga organ i kroppen fungerar. Orsaken kan vara skallskador, stora hjärnblödningar eller långvarig syrebrist som leder till att blodcirkulationen till enbart hjärnan upphör (total hjärninfarkt). Normalt leder detta till att även andning, hjärtfunktion och blodcirkulation till resten av kroppen avstannar. Men om patienten behandlas i respirator kan hjärtat i vissa fall fortsätta fungera, trots att hjärnan är död.

Dödsfallet får då fastställas genom speciella undersökningar som visar att hela hjärnan saknar blodcirkulation. En person kan alltså var död trots att hjärtat slår och andningen upprätthålls med hjälp av en respirator. Hur döden bestäms finns också inskrivet i en lag: Lagen om kriterier för bestämmande av människans död (SFS 1987:269, med ändringar 1995:883).

DONATION AV ORGAN FRÅN AVLIDNA

För att hela organ (till exempel hjärta, lungor, lever, njurar och tarm) skall kunna doneras till transplantation måste de opereras ut medan de ännu försörjs med syresatt blod. Därför är det endast människor som avlider i total hjärninfarkt under pågående respiratorbehandling som är möjliga organdonatorer. Det är ett fåtal människor som dör under dessa omständigheter, vilket är ett av skälen till att tillgången på donerade organ är begränsad. Ingreppet sker med största respekt för den avlidne. Kroppen ser inte konstig ut efteråt, det som syns är ett vanligt omplåstrat operationssår.

De donerade organen kyls snabbt ner (4°C) efter att de opererats ut. På så sätt kan de förvaras och transporteras utan att ta skada fram till transplantationen. Njurar kan så förvaras upp till 24 timmar, en lever upp till 15 timmar, medan ett hjärta måste transplanteras inom fyra timmar efter uttaget.

DONATION AV VÄVNADER FRÅN AVLIDNA

Vävnader behöver inte vara försörjda med syresatt blod när de tas tillvara för donation. Därför kan vävnadsdonation vara möjlig även vid andra typer av dödsfall. Donatorn behöver ej ha avlidit under respiratorvård, som ju krävs vid donation av organ. Vävnader går också att förvara under längre tid. Hjärtklaffar och benvävnad kan frysas ner och förvaras i så kallade vävnadsbanker i väntan på transplantation. Hornhinnor kan förvaras i näringslösning upp till fyra veckor.

Man är död när blodcirkulationen till hjärnan definitivt har upphört.

Lagen om kriterier för bestämmande av människans död (SFS 1987:269)

1§ Vid tillämpning av bestämmelser i lag eller annan författning som tillskriver en människas död rättslig betydelse skall gälla att en människa är död när hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

2§ Det ankommer på läkare att i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet fastställa att döden har inträtt. Detta skall ske, om andning och blodcirkulation upphört och stilleståndet varat så lång tid att det med säkerhet kan avgöras att hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

Upprätthålls andning och blodcirkulation på konstgjord väg skall dödens inträde istället fastställas, om en undersökning av hjärnan med säkerhet visar att hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt har fallit bort.

- Cirka 671 personer transplanterades i Sverige 2009 med olika organ. För aktuell statistik gå in på www.donationsradet.se.